

ΑΜΙΛΚΑΣ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

Αγαπητέ κ. Ζιζόλη,

Συνοί & συγγενή οικογένειαν
ἀπολογισμοὺς ἀντιλαμβάνομαι ὡς βίτην
τὸ ἐπισημαίνω ἐσομένην

ΒΟΥΛΗΣ 27

ΑΘΗΝΑΙ, 118

to i ovim repi se avroovipillas
opis to pulvici depra; os sopd-
majā va to novovovisaleis ai
a. hōicōpōr mi los yēvōis pōo pōo pōo i.
as; aiū abūisōv os cīpāi opidōpō
vū dalaqū vō dīi oōōv exclūm
opōpōpōv i ipōipclūm vū
ipōpō vō oōōv

5. / 04. 63

Pyulab idus on
A. Schett

Καθηγητοῦ Ἀμιάκα Σ. Ἀνβιζάτου
ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ε.Κ.

Περὶ τοῦ ἐνδεχομένου προγράμματος
τῆς Ε.Κ. διὰ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα.

Παρακληθεὶς κατὰ τῆς Ε.Κ. διὰ τοῦ κ. Ζέγγη ὅπως συντάξω ὑπόμνημα
περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, τὸ ὅποσον θὰ ἐχρησίμευεν ὡς βῆσις τοῦ
τιμήματος τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος τῆς Ε.Κ. τοῦ ἀφορῶντος ^{ἐπὶ} τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
ζητήματα, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλλω τὸ κείμεν ὑπόμνημα, τὸ ὅποσον δύναται
νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βῆσις τοῦ μελετωμένου τούτου θετικοῦ καὶ συγκεκριμένου
προγράμματος.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ^{κατὰ}
καιροῦς κυβερνήσεις δὲν ἔδωσαν τὴν πρέπουσαν προσοχὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν,
τὸν μέγιστον τοῦτον ἐν τῷ κράτει κοινωνικὸν παράγοντα.

Μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ αὐτοκεφάλου ὑπὸ τοῦ Μόουρερ διὰ τοῦ καταστατικοῦ
χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1833, κατὰ τρόπον ἀσπίρητον, ἀντικανον-
ικὸν καὶ κατ' ἀντιγραφὴν τῆς γερμανικῆς Ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας μετὰ τὸν
ἁρθόδοξον καὶ χωρικὴν τῆς αὐτῆς πηγῆς ρωσικῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Ρωσίας, ἡ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέριμνα τῶν κατὰ καιροῦς
κυβερνήσεων ὑπέβλε κατὰ τὸ πλεῖστον περιπτωτικῆ καὶ ὑποτυπώδης.

Ἀπὸ τῆς ἐπισημοῦ ἀναγνωρίσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ
Οἰκουμένικοῦ Πατριαρχείου διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1850 ἐξεδόθησαν οἱ Ν. καὶ ΣΔ'
νόμοι περὶ ἐπισκόπων καὶ ἐπισκοπῶν καὶ τοῦ γένου καταστατικοῦ τῆς Ἱ. Συνόδου,
καὶ ἔκτοτε ἐλάχιστοι Ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι ^{ἐξεδόθησαν} παρορθεθέντες ἐκ τῆς ἀνάγκης μᾶλλον
περιστολῆναι ἀνευθετήσεως Ἐκκλησιαστικῶν τιμῶν πραγματικῶν παρὰ ὑπὸ μελετημένης
καὶ συστηματικῆς μερίμνης διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Πολὺ ὀλιγότερον δύναται κανεὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ συστηματικῆς Ἐκκλησιαστικῆς
πολιτικῆς εὐωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς, υἱοθετηθείσης ἐσ' οἰασοῦποτε κυβερνήσεως,
ἐπὶ σαφῆ ἀποδείξει ὅτι δὲν ἐξετιμήθη ἀπὸ κρατικῆς ἀσφάξεως ὁ σπουδαιότατος
Ἐκκλησιαστικὸς παράγον, κατὰ τὴν πιστὴν προσκόλλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς
τὴν ἁρθόδοξον Ἐκκλησίαν του καὶ τὸν οὐτῆριον ρόλον τὸν ὅποσον ἔπαιξεν ἡ
Ἐκκλησία, καθ' ὅσον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς δουλείας καὶ κατὰ τὴν ἐπανύστασιν
ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Προσφανεῶς ^{κατὰ} καιροῦς πολιτικοὶ ἀπορροφημένοι μετὰ τὰ διάφορα διοικητικὰ
ζητήματα καὶ τὰς σοβαροτέρας ἔθνικὰς ὑποθέσεις καὶ θεωροῦντες ὡς ἑσπερῆς
δεδομένην τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κράτει δὲν ἔδωσαν προσοχὴν εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν καὶ δὲν ἠσχολήθησαν σοβαρῶς μετὰ τὰ ζητήματα τῆς τουλάχιστον τὰ
ἔχοντα ἀμεσοῦτερον σχέσιν μετὰ τὸ κράτος, ὡς φερ' εἰπεῖν, τὴν θρησκευτικὴν καὶ
Ἐκκλησιαστικὴν μάρτυσιν, τὴν μάρτυσιν τοῦ κλήρου, τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἐκκλησίας

τὴν ἑξωτερικὴν τῆς πολιτικῆς καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ περιωρίθησαν κατὰ τὸ μῆλλον καὶ ἦσαν εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὠφελμάτων (διδασκαλίας εἰς ἕθεις ἐκκλησιαστικῆς) καὶ τὴν κομῆν διὰ κομματικῶν λόγων ἐκμετάλλευσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Ἐξ ἄλλου ἢ Ἐκκλησία ἐκκενοθεῖσα εἰς τὴν καθορισθεῖσαν ἐπίσημον αὐτῆς ἐν τῷ κράτει ἕθειν καὶ ἀνίκανος διὰ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς μορφώσεώς της νὰ ὑποδείξῃ καὶ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐπὶ τὸ ὀρθοδόξωτερον καὶ πρακτικώτερον διαρρήθρισιν αὐτῆς καὶ οὐσιαστικῆς διαφοροῦσα διὰ πῶρον ἑαυτῆς ἀνθρώπων ἁδωμ καὶ πνευματικὴν ἐκαλλιέργησε δι' ἑαυτὴν ἀπὸ δεκαετηρίδος εἰς δεκαετηρίδα τὴν κατάστασιν ἀπαράδεκτου στασιμότητος, ἡ ὁποία κατὰ φυσικὸν λόγον ἐπέτεινε τὴν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἀδιαφορίαν.

Ὁ πρῶτος πολιτικὸς ὁ σοβαρώτερον **ἡμ** σκεθεῖς καὶ μεριμνήσας διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐκ τῆς ἑλίας ἀπὸ αὐτῆς πρωτοβουλίας ἦτο ὁ ἀειμνηστὸς Ἀθανάσιος Βύταϊας, ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ ἀναπτύξῃ σταθερὰν καὶ συστηματικὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν ἔδωκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δύο βασικὰ νομοθετήματα, τὸν περὶ Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Τυπικοῦ ΓΥΤΑ νόμον καὶ τῶν περὶ ἑνοριῶν ΓΥΕῖ νόμον, δι' ὃν ἐπέβλεφεν ὡς ἐνός εἰς ποῖαν τινα γκετικὴν καταστάσει τῆς κατασπαταλαμένης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ὡς ἑτέρου/εἰς τὴν διευθετήσιν τῶν ἑνοριακῶν πραγμάτων, μὲ ἀπόδοσιν τῶν κληρικῶν δικαιομάτων εἰς τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἑφημερίων.

Ἀτυχητῶς καὶ τὰ δύο αὐτὰ νομοθετήματα τὰ ὁποῖα καὶ μόνω ἦσαν ἱκανὰ διὰ νὰ ἀνωρύσουν τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἐξετιμώθησαν δεόντως διὰ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς μορφώσεώς της ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἠτοχῆσεν αὐτὴ εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῶν ἐκμετάλλευσιν.

Θετικώτερα φροντίς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν δύνανται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος μελετήσας τὴν ὑπὸ τοῦ γράφοντος κατὰ τὸ 1913 μακρὰν ἀρθρογραφίαν ἐν τῇ Πατρὶδι * περὶ ἀνορθώσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου καὶ υἱοθετήσεως τῆς ὁπ' αὐτοῦ ἀρτοθένητα, κατήγαγεν ἄνευ κολλῆς ^{ἀνευ κολλῆς ἀνεπιβλήτου} τὴν Νομοπροπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ σύνταξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ σπουδαιότερον νομοθετικὸν ἔργον ἔμεινε διὰ τὴν ἐπακολοθηθεῖσαν πολιτικὴν διαίρεσιν ἀχρησιμοποίητον. Μόλις κατὰ τὸ 1923 ἐπὶ κυβερνήσεως Πλαστήρα ἐφημοσιεύθη ὁ κυρίως ὑπὸ τοῦ γράφοντος καταρτισθεὶς νέος καταστατικὸς νόμος τοῦ 1923, ὅστις κατήργησε τὸν 2Α νόμον καὶ τὴν ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τοῦ Μόουρερ καὶ ἀπέδιδεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν ἀνόητων πολιτικῶν δεσμῶν τοῦ τελευταίου καὶ δυνατότητα ἀναπτύξεώς της κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς. Ἀτυχητῶς καὶ πάλιν ἢ Ἐκκλησία ἐφάνη ἀνίκανος νὰ ἐκμεταλλεῖται τὸν νόμον τοῦτον καὶ ἐπὶ Παγκάου τῆς πρωτοβουλίας της κατηργήθη καὶ ἔκτοτε ἀφ' ἑπ' αὐτοῦ ἐδημιώθη καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐσηκολούθησεν, ἕνεκα καὶ τῆς ἐκ τῶν ἑλληνοαλλήλων ἀτυχῶν κρατικῶν γεγονότων χαλαρώσεως, ἐκκλησιαστικῆς πολυνομίᾳ προκαλουμένη ἐκείνῃτε μονομερῶς

ἐκ πρωτοβουλίας τῶν ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπων ἄμεσον ἐξασκούντων κύρος ἐπὶ τῶν ἔνθε οἰασθήσασθε προσωπικότητας κύρους καὶ γνώσεως ὑπουργῶν.

Τελευταῖον ἐπὶ τῶν Κυβερνήσεων Καραμανλῆ ἔνεκα ἐκκλησιαστικῶν διενδέξεων ἐξ ἀφορισμῆς τῆς πληρώσεως τῶν ἐπισκοπικῶν ἐδρῶν ἐν συνδυασμῶ ^{2/3} πλείμαχον ζήτημα τοῦ μεταθετοῦ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους κακῆ μισθοδοσίας τοῦ κλήρου, αἱ σχέσεις ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας διὰ τῆς ἐκ τῶν παρασκευῶν ἐπεμβάσεως διαφόρων ὀργανώσεων ἀξύνθησαν ἔνευ ἐποχῶντος λόγου εἰς τρόπον ὧστε τὰ τῆς δικαιώσεως τῆς Ἐκκλησίας νὰ φθάσουν μέχρι τοῦ ἀπροχωρήτου.

Εἰς ἐπαινον τῆς τελευταίας Κυβερνήσεως Καραμανλῆ σημειῶ δτι αὕτη τῆ ὑποδεί-
ξη μου κατήχησε νομοπροπαρασκευαστικῆν Ἐπιτροπῆν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς νομοπροπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βενιζέλου πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ σύνταξιν τοῦ Καρατάτακτου χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς λοιπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας, ἧς μοὶ ἀντετέθη μάλιστα ἡ ἀντιπροεδρία καὶ ἡ εἰσήγησις τῶν σχετικῶν νομοθετημάτων καὶ ἧτις ἐπιτροπῆ ἐργάζεται ἐντατικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται νὰ περατώσῃ τὸ πρὸ αὐτῆς πολὺπλοκον καὶ δύσκολον ἔργον τόσοον ταχέως ὅσον ἐνομιζέτο. Αὕτη εἶναι ἐν συντομίᾳ καὶ γενικῶς ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κρῆτι καὶ ἡ σχεδὸν μηδαμινῆ ἀπασχόλησις τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων καὶ κομμάτων μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Σωρὲς εἶναι ὡς ἐκ τούτου δτι ἐξ ἐπόψεως ἀνωτέρας κοιμητικῆς τὸ ἔδαφος ὡς πρὸς τὸ σημῆνον τοῦτο εἶναι παρθένον καὶ ἐν προκειμένῳ φρονῶ δτι τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων (νῦν τῆς Β.Κ.) θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναπτύξῃ πρωτότυπον ἐν τῇ κεφαλῇ τούτῃ πρωτοβουλίαν προγράμματος ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς ἢ ὅποια θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξελεγχθῆ εἰς ὑφίστις σημασίας ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὸ κράτος διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς κατὰ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἔξωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ καθιερώσει διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς σοβαρῆς κρατικῆς πολιτικῆς ὡς πρὸς τὸν μονιμότερον καθορισμόν μετὰ τῆς ἀπλομερέστερον τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας πρὸς θετικὸν ὄφελος τοῦ Κράτους.

- II -

Ἐάν τὸ κόμμα τῆς Β.Κ. ἐξηγγεῖλε κατὰ τὰς προσεχῆς ἐκλογὰς πρόγραμμα μελλοντικῆς κυβερνητικῆς του δράσεως, ἐν τῇ, ὅποίῃ νὰ περιλάμβανε τὸ ὡς κατωτέρω περίπου εὐρύτερον κεφάλαιον περὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κόμμα ἐν τούτῳ οὐ μόνον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα θὰ ἐπρωτοτύπει, ἀλλὰ καὶ τυχὸν ἀναλαμβάνον τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας καὶ ἐφαρμόζον αὐτὸ θὰ ἐνέγραφεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν αὐτοῦ ἀληθῶς μέγα κεφάλαιον. Πρὸς τοῦτο τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο πρόγραμμα θὰ ἔπρεπε νὰ διέπεται ἀπὸ τὰς ἐξῆς κυρίως βασικὰς καὶ θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ γραμμῆς.

Α. Τὸ κράτος ἀπέχει πᾶσης (καὶ μάλιστα διὰ κοιμητικῶν μέσων καὶ πρὸς κοιμητιοῦς

οιοπούς) ἀναμείξεως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα ἐπὶ πλήρει ἀποκαταστάσει τοῦ συστήματος τῆς συναλλαγῆς καὶ συνεργασίας ὡς πρὸς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Ἡ πρὸς τοῦτο μονιμοποίησις τῆς ~~νομοθεσίας~~ ὑφισταμένης νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ σύνταξιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας οὐ μόνον ἐπὶ ἀποπερατώσει τοῦ ὅλου ἔργου τῆς, τὸ ὅποιον διὰ τὸ περιωρισμένον τῆς χρονικῆς ἐξουσιοδοτησεώς τῆς (μέχρι τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου) θά ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτελεῖται θά ἦτο τὸ πρῶτον πρόσφορον καὶ θετικὸν μέτρον ἐφαρμογῆς ἐνὸς τοιοῦτου προγράμματος.

Ἐάν μάλιστα εἰς τὴν νομοπαρασκευαστικὴν τούτων ἐπιτροπὴν ἀνετίθετο συστηματικῶς ἢ σύνταξις καὶ γνωμοδότησις ἐπὶ παντός ἐκκλησιαστικοῦ νομοθετήματος καὶ καταρτισμοῦ τῶν σχεδίων νόμων καὶ ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι λόγῳ τῆς συστάσεώς τῆς (ἐκ λαϊκῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν) καὶ ὀργανωτικῆς θέσεως τῆς παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ πάντα τὰ οἰαδήποτε ἐκκλησιαστικά νομοθετήματα πρὸς ὀριστικὴν αὐτῶν νομοθέτησιν θά ἐτύγχανον δι' αὐτῆς τοῦ συμφώνου τῆς γνώμης τῆς Ἱεραρχίας, τότε θά καθιερούτο σύστημα τρόπου ἐκκλησιαστικῆς νομοθετήσεως, τὸ ὅποιον πλὴν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν αὐτοῦ θά ἀπέφρασε καὶ τὸ κόμμα τῶν κοινῶν νομοθετικῶν ἐκπελάσεων μικροκομματικῆς ἐμπνεύσεως, πρωτοβουλίας, ἐπὶ θετικῇ ζημίᾳ, καὶ θά καθιέρου σύστημα ἀδιέβλητον καὶ καλῆς διευθετήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας πραγμάτων. Τὸ συμφώνον τοῦτο τῆς γνώμης τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν νομοθέτησιν εἶναι ἄλλωστε δι' ὀρισμένα σημεῖα (σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν καθόλου κανονικὴν τάξιν, ἧς τὸ κῆρος υἰοθετῆθαι καὶ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν 2 σχετικῶν ἀρθρῶν τοῦ ὁποίου κατὰ ~~τὴν~~ ὑπ' ἐμοῦ ὑποδείξεως ἔχουν καὶ αὐτὰ ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως.) ἀπαραίτητον καὶ πᾶσα παρὰ τοῦτο νομοθετικὴ ἐνέργεια προσβίδει εἰς αὐτὴν τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀθραιρείας καὶ τῆς ἀνοικτείας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας κρατικῆς καὶ κομματικῆς ἐπιβολῆς. Ἐάν μάλιστα καθιερούτο ἐν περιπτώσει διαφωνίας κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ἐξακριβουμένης διὰ τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς οὐδὲν ἐκκλησιαστικὸν νομοθετήμα θά ἀπεβάλετο ἐν προκειμένῳ εἰς τὴν Βουλὴν, τότε εἶναι ἀρ' ἑαυτοῦ φανερόν κατὰ ποῖον ἄριστον τρόπον καὶ ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ κόμματος τῆς Β.Κ. θά διευθετούτο βασιτικῶς καὶ ριζικῶς τὰ Ἐκκλησιαστικά πράγματα. Ἄν μάλιστα καθωρίζετο περαιτέρω ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν συμμετοχῆς εἰς τὴν φήψιν ἐκκλησιαστικῶν νομοθετημάτων ἐκ μέρους μὴ ὀρθοδόξων καὶ μάλιστα μὴ Χριστιανῶν βουλευτῶν διὰ τῆς μεθόδου τῆς κωδικοποιήσεως θά ἀπερευγέτο ἢ ἐν τῇ Βουλῇ εὐρυτέρα καὶ λεπτομερειακῇ συζήτησις ἐπὶ λεπτῶν τιμῶν ἐκκλησιαστικῶν σημείων, τότε ἡ τῶν αὐτῶν πρόνοια ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας θά προσήγγιζε τὸ τέλειον χωρὶς κίνδυνον ἔκτροπῆς ἢ ζημίας, διὰ πράγματα διὰ τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἐνδιαφερέται ἢ Ἐκκλησία ἀποκλειστικῶς καὶ οὐδεὶς ἕτερος.

Β'.

Ἡ ἐκιδίωξις τῆς ἀμέσου ἐνοποιήσεως εἰς μίαν ἑνιαίαν (καὶ συνεπῆς ἰσχυράν) Ἐκκλησίαν πασῶν τῶν τμημάτων τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μὲ πλήρη συγχώνευσιν καὶ ἀπομείωσιν αὐτῶν εἰς τὴν μίαν αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἢ μετὰ τούτῳ

Βαλκανικούς πολέμους, αλλά και τους τελευταίους παγκοσμίους εφαρμογή εκ καθαρώς αισθηματολογικών και όχι έπαρκώς ^{κακ} ούσιαστικών ^{λόγων} δικαιολογιών ουδεμιώς πραγματικής αξίας της ίδιαι των "Ν. Χωρών", όστις και ως όρος χρησιμοποιούμενος δυστυχώς μέχρι σήμερα και εις διάφορους νόμους ^{αυτούς} είναι απαράδεκτος και συνετέλεσεν ώστε να καθιερωθή τουλάχιστον άσπειον έκκλησιαστικόν καθεστώς, καθ' ό εις έν μικρόν καθ' έαυτό κράτος ως ή 'Ελλάς, υπάρχουν τέσσερα διοικητικά και άσχετα όλων πρός ~~έλληνας~~ συστήματα έκκλησιαστικής διοικήσεως δηλ. α' ή αυτοκέφαλος 'Εκκλησία β) τό όλων και κανονικώς άδόμη νόθον καθεστώς των Μητροπόλεων των λεγομένων Ν. Χωρών, άνε ουδεμιώς ούσιαστικής σημασίας, διότι αι Μητροπόλεις αυτές είναι πλήρως απομωμωμένοι εις την αυτοκέφαλον 'Εκκλησίαν μέ ύφιλήν επικυριαρχίαν ^{καθ} ~~καθ~~ μημούσων μόνον, του Οικουμενικού Πατριάρχου πρός έστω και στοιχειώδη πολιτικήν ήθθεν ένί-σχυσιν του έξασθενήσαντος έξ' έπόψεως διοικητικής δικαιουσίας Οικουμενικού Πατριαρχείου τό όποιον δίδει άφορμάς άνοικείων έπειθήσεων του Οφισμούμενου Πατριάρχου εις τά της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος και όχι άνε σημασίας και θοβαρών επιπτώσεων και άποτελεσμάτων (Μονή 'Αγίας 'Αναστασίας έν Χαλκιδική) ~~(1922)~~

γ) τό όλων άνόητον και απαράδεκτον καθεστώς της άυτονόμου 'Εκκλησίας της Κρήτης, τό όποιον νεώτερον κατασκευάσασμα επί έλληνικής 'Αριστοίας διά της μεθόδου της άγνοίας και της τυφλής νεωτέρας παραδόσεως, άνέγεται εις έκκλησιαστικήν (ούδαμώς υπάρχουσαν) παλαιάν δέ τοπικήν παράδοσιν, επίθετική ζημία έκκλησιαστικώς και της Κρήτης αυτής και της λοιπής 'Ελλάδος) (ήδη, από της μη χρησιμοποίησης εκάτερωθεν ύφισταμένων τυχόν έκκλησιαστικών προσωπικοτήτων, εις την περίπτωση τώρα μάλιστα της έκκλησιαστικής λειψανδρίας και

δ) του καθεστώτος της ήθθεν έξαρτήσεως, όπως ερέθησαν, των Μητροπόλεων της άδουκανήσου από του Πατριαρχείου και πραγματικής αυτών άναρχίας, διότι είναι γνωστόν ότι ή Τουρκία ούδέποτε θά επιτρέψη εις 'Ελληνας 'Ιεράρχας να συμμετάσχουν εις την διοίκσιν του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ούδέ κών εις την περίπτωσην (άνοητου έλληνικής ύποχωρητικότητας) της τουρκικής ύπηρεδοτητος του 'Ιεράρχου (του Καλύμνου και Αέρου) εις όν και ~~καθ~~ καθ' έξοχήν άπαγορεύεται και τό άκλουν ταξείδιον εις Τουρκίαν. Είναι προφανής ό έν 'Ελλάδι έκκλησιαστικός αυτός στρατέλαφος της έν αυτή διοικήσεως της 'Εκκλησίας, ό όποιος συνετελεξ εις πλήρη έκκλησιαστικήν παραλύσιν και εις προστριβάς αι όποιαί έχουν έλαεινώς επιπτώσεις επί της όλης προέουσης έσωτερικής και έξωτερικής πολιτικής.

Γ. Έτερον βασικόν ζήτημα έσ' ου ή μέχρι τουδε πολιτική του κράτους ύπήρξε καταστροφική είναι τό οικονομικόν.

Η 'Εκκλησία της 'Ελλάδος άμα τη άπελευθερώσει του Τμήματος της παλαιάς 'Ελλάδος και μέχρι τό 1925 κατείχεν άκεραίαν την τεραστίαν έκκλησιαστικήν περιουσίαν (μοναστηριακήν, έννοριακήν και προσκηνηματικήν). Ως έλέχθη ό άείμνηστος 'Αν. Βύταξιάς προσεπέθεσε διά του νόμου ΓΥΙΔ' άφ' ένός μόν να περιούση

τὴν ὑφισταμένην περιουσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν σχετικῶν διατάξεων νὰ περισυλλέξη τὰ εἰσοδήματα τῆς περιουσίας ταύτης πρὸς διατήρησιν τῶν μονῶν καὶ γενικωτέραν ἑκκλησιαστικῶν σκοπῶν. Ἀυστυχῶς ὁ νόμος αὐτός ἄριστος καθ' ἑαυτὸν, διὰ τὴν κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἰσχύος του κακῆν του ἐφαρμογὴν δὲν ἀπέδωκε τὰ ἀνομιεμένα ἀποτελέσματα. Ἡ μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἔδωκεν ἀφοριστὴν ἀπαλλοτριώσεως τοῦ μεγίστου τμήματος τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, τῶν τε διαλελυμένων καὶ ἐν ἐνεργείᾳ μονῶν, ἣ ὅποια καὶ ἐξημεύθη εἰς θρῆλος τῶν προσφύγων καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ κομμουνιστικὴ ἀπαλλοτριώσις τῆς ὑπολοίπου ἑκκλησιαστικῆς περιουσίας (αὐστυχῶς ἐπὶ τοῦ κ. Παπανδρέου διὰ τοῦ ἀρχικοῦ Νόμου τοῦ 1951 καὶ τῆς λεγομένης ρευστοποιήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἣ ὅποια ἐξακολούθει μέχρι σήμερον. Ἡ διατηρηθεῖσα περιουσία ἐλαχιστῆ καθ' ἑαυτὴν θὰ ἠδύνατο προπόντως ἐκμεταλλευομένη νὰ ἀποδώσῃ ἰκανὸν εἰσόδημα διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς μισθοδοσίας τοῦ κλήρου, με τὴν ὅποια ἐπιβαρύνεται τώρα τὸ κράτος, ὅπως ὁ ἄνεπαρκῶς, αὐστυχῶς ἡ περιουσία αὐτὴ ἐπιβαρύνεται με τὴν διατήρησιν τριῶν οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν τοῦ 1951, τοῦ ΤΑΚΕ καὶ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, οἱ ὅποιοι καὶ οἱ τρεῖς δὲν εὐρίσκονται, ἐνῶ θὰ ἐπῆρπε, καὶ εἰς πολὺ ἀνθῆραν κατάστασιν.

Ἡ ὡς πρὸς τὴν ἑκκλησιαστικὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῆς ΕΚ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ δημιουργία ἐνὸς αὐτοτελοῦς οἰκονομικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, ὅστις θὰ ἦτο καὶ ἀνεγνωρίζετο ἐκκλησιαστικὸς ἄνευ οἰαοδήποτε ἀναμίξεως τοῦ κράτους καὶ τῶν Τραπεζῶν ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τῶν ἐπισκόπων, ὅπως πρὸς τοῦτο ἀνικάνων. Ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ θὰ ἀνετίθετο εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὑπεύθυνον οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν, ἡ ὅποια θὰ διαχειρίζετο ὑπεύθυνας ἀλόκληρον τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν οἰαοδήποτε προελεύσεως, πρὸς συγκέντρωσιν αὐτῆς διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς σκοποὺς καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν μόνωσιν καὶ μισθοδοσίαν τοῦ κλήρου, με μικράν κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἦττον ἐπιπλέον παροχὴν τοῦ κράτους πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, με παροχὴν καὶ τῶν μὴ ἐξοδουμένων διὰ τὴν σημερινὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐκπαίδευσιν, ἣ ὅποια θὰ πρέπει νὰ διοργανωθῇ ριζικῶς, με ἀπαρχὴν τὴν κατάργησιν τῶν 1951 ὑφισταμένων ἱερατικῶν σχολῶν καὶ σεμιναρίων.

Ἐἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ πρόγραμμα τῆς ΕΚ θὰ ἔπρεπε νὰ τονίσῃ τὴν ἀμεσοῦν καὶ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου, ὁ ὅποιος παρ' ἡμῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας νεπολιτισμένας χώρας εὐρίσκεται ἠκόμη ἐν μέσῳ εἰκοσιῶν αἰῶνε εἰς ἀπελιπτικῶς καὶ ἀπαράδεκτως χαμηλὸν σημεῖον. Τὸ ἰδανικὸν θὰ ἦτο ἄν, περιοριζομένου κατὰ τὸ δυνατόν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἱερέων, κατωρθοῦτο ὁ διορισμὸς ἱερέων καὶ εἰς τὰ μικρότερα ἠκόμη χωρία διπλωματούχων τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐπειδὴ ὁμως τοῦτο πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἀνεφάρμοστον θὰ πρέπει νὰ καθιερωθῇ προσωρινῶς μέχρις ἐξομοιωσεως του, διπλοῦν σύστημα ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσως. Ἡ ἀνωτέρα πανεπιστημιακὴ δι' ὅλους τοὺς κληρικούς τῆς ἀνωτέρας ἱεραρχικῆς τάξεως (ἐπισκόπους, ἱεροκήρυκας, ἐκκλησιαστικούς ἀπαλλήλους κτλ.) καὶ τοὺς ἐφημερίους τῶν πόλεων μέχρι 5.000 κατοίκων, καὶ ἡ κατωτέρα διὰ πόλεις καὶ χωρία κάτω τῶν 5.000. Ἡ τῆς πρώτης κατηγορίας θὰ περιεῖχε

θά περιείχε κληρικούς, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν λήψιν τοῦ θεολογικοῦ των πτυχίου, θά ἐτύγχανον, ἐφ' ὅσον θά ἐπρόκειτο περί θεολόγων οἱ ὁποῖοι θά ~~ἐξελθόντες~~, ἱεροῦντο, καί πτυχίου τῆς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικῆς ἐπιμορφωτικῆς σχολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν θά ἐμορφοῦντο ἐκκλησιαστικῶς καί κοινωνικῶς καί ἡ τῆς δευτέρας οἱ ὁποῖοι θά ἦσαν πτυχιούχοι τοῦ ἐνός ἀνωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ φροντιστηρίου ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ. Τά ἐξοδα τῆς τοιαύτης διαρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως θά ἐλευρίσκοντο εὐχερῶς διὰ τῆς διαθέσεως ἐκ μέρους τοῦ κράτους τῶν σήμερον ὑπ' αὐτοῦ ματαίως ἐξοδευομένου διὰ τὴν σημερινὴν ἀνύπαρκτον σχεδόν ἐκκλησιαστικὴν μόρφωσιν II.000.000 δρχ. δι' ἂν καί τό πολὺ διὰ μικρᾶς προσθήκης θά ἀνεδιοργανοῦτο ριζικῶς ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευσις καί ἐντός τοῦ ταχύτερου δυνατοῦ χρόνου θά ἀπέκτα ἡ ἐκκλησία μορφωμένον κλήρον ἐπὶ ταχύτερα ἑξαλείφει τοῦ ἀσχοῦς τῆς σημερινῆς ἀμαθείας.

Β'. Ἡ ἀπόκτησις μορφωμένου κλήρου ^ἢ ἐκ παραλλήλου τῶν τάξεων τοῦ ὁποίου βαίνουσα διὰ φθασίς αὐτοῦ θά ἐξεργάσκει τὴν ἐπαξίαν ^ἢ πραγματικὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐκκλησίας, ^ἢ κατὰ ἀληθείαν τῶν ἀνωτέρων ἰδίᾳ ἐκκλησιαστικῶν θέσεων, αἱ ὁποῖαι καταλαμβάνονται τώρα ὅλως διὰ τῆς εὐνοίας τῶν ἡθῶν κατεχόντων ταύτας ἐπὶ διαειρήσει χαμηλοῦ ἐπιπέδου εὐνοιοκρατίας, θά καθίερου καί τὴν διὰ τοιοῦτων ὀργάνων κοινωνικὴν ἐξυπηρέτησιν, διὰ τῆς καταλλήλου κοινωνικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκκλησίας (διὰ τῶν κοινωνικῶν κέντρων ἐκάστης ἐνορίας) ^ἢ ὁποῖα θά ἔπαυεν αὐτομάτως, ^ἢ νά εἶναι τόπος μόνον ἁπλῆς καί μηχανικῆς λατρείας.

στ'. Ἡ τοιαύτη τοῦ ^ἢ κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν θά καθίστα τοῦτον ἱκανόν νά ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς εὐρυτέρας ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας. Τῆς πρώτης ἐπὶ ἐπιδιώξει ἐφαρμογῆς ἄρτιου συστήματος θρησκευτικῆς διδασκαλίας καί διαφωτισμοῦ τοῦ κλασικῶς ἀμφοῦς ἀπὸ θρησκευτικῆς ἐπόψεως ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἀναπτύξει ἀπολύτως ἱκανοποιητικοῦ δικτύου κοινωνικῆς δράσεως καί ἐνεργείας, διὰ τῆς ὁποίας τῇ βοηθείᾳ καί τῆς ἄρτις ἐδουλεύσεως σχολῆς διακονισῶν θά ἐπιδιώμετο ἡ εὐχερῶς ὅσοι τῶν περισσοτέρων κοινωνικῶν προβλημάτων τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦμενα διὰ τὸ ἄλυτον καί ἀπρόντιστον αὐτῶν μέσα εἰς τὰς στέγας τῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐνορίας, αἱ ὁποῖαι ζοῦν ὑπὸ τὰς φρικτωτέρας κοινωνικᾶς συνθήκας, δημιουργοῦν τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν τοῦ ἐγκλήματος καί τῆς ἀπελιπτικῆς χαλαρώσεως τῆς ἡθικῆς στάθμης τῆς κοινωνίας μας.

Ἐξ' ἄλλου διὰ τῆς καταστάσεως ἀληθῶς μορφωμένου κλήρου θά καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις διὰ τοιοῦτων στελεχῶν καί ὀργάνων τῆς προεποῦσης ἐξωτερικῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς ἐναντι τῶν ὁμοδόξων καί ἑτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐναντι τῆς ὑποτακώδους σημερινῆς τῆς ὑποστάσεως ἐπὶ ἀκριβῆ καθορισμῶ καί ἐπιτελεῖ σχέσεων ἀνωτέρας μορφῆς καί πνευματικοῦ συμφέροντος μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν θί μετὰ τῶν ὁποίων δεσμοὶ εἶναι ἀσυγχωρήτως χαλαροί, καί τῶν ξένων Ἐκκλησιῶν (καθολικῆς καί προτεσταντικῆς) ἐπὶ ἐπιδιώξει δι' ἐνσυνείδητου καί στενῆς συνεργασίας τῶν μεγάλων σκοπῶν τοῦς ὁποίους καταστοχάζεται ἡ εὐρυτέρα ἐπίδρασις τοῦ

Χριστιανικοῦ ἰδεώδους ἐπὶ τῆς εὐρυτέρας Χριστιανικῆς κοινωνίας.

Ἡ συστηματικὴ μελέτη καὶ βραβυμαία λεπτομερειασὴ ἐφαρμογὴ τῆς λύσεως τῶν μεγάλων τούτων καὶ πολυπλόκων ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων θὰ εἶναι ἔργον συνεχοῦς μελέτης τῶν διαφορῶν μονίμων ἐπιτροπῶν εἰς τὰς ὁποίας διαρθροῦνται διὰ τοῦ νέου σχεδίου καταστατικοῦ νόμου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ καταρτιζομένου ὑπὸ τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς, ἢ ὑπηρεσία τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας μὲ ἐκτελεστικὸν ὄργανον μικρὰν ἐκτελεστικὴν συνοδικὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἢ καθ' ὄλους τοὺς τομεῖς καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καθιέρωσις ὁλων νέας καὶ συγχρονισμένης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς θὰ φέρῃ ἄμεσα ἀποτελέσματα εἰς τὴν καθημερινὴν κοινωνικὴν ζωὴν, τὰ ὁποῖα ἀίμεγάλοι βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καὶ ἰδίῳ ὁ Ἰουστινιανὸς διεμήνευον διὰ τῆς ἐποράσεως ὅτι πολλὰ ἀνέμενον διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς πολιτείας ἀπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ καλῶς λειτουργοῦντος καὶ ὁρῶντος ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐν ὑπομνήματι ὁλοι αἱ λεπτομέρειαι τῶν ὡς ἄνω γραμμῶν ἐνός εὐρυτέρου ἐκκλησιαστικοῦ προγράμματος. Ἐρ' ὅσον ὁμως τοῦτο θὰ ἀπερασίζετο ὑπὸ τῆς ΕΚ νὰ ἀποτελέσῃ τμήμα κατὰ πρωτότυπον πρωτοβουλίαν τοῦ ἐξαγγελθομένου γενικοῦ πολιτικοῦ προγράμματος τῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ συζητηθῇ τοῦτο ἐπὶ τῇ βᾶσει ἴσως τοῦ μετὰ χεῖρας ὑπομνήματος ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν ἐπιτελῶν τῆς ΕΚ διὰ νὰ καταρτισθῇ ἡ σχετικὴ φέκεια, σύντομος καὶ περιέκτικὴ παράγραφος τοῦ ὅλου πολιτικοῦ προγράμματος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ ΕΚ θὰ ἐξήγγελε τὴν εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν τομέα ὁρᾶσιν τῆς ἐπὶ ἐπιτυχίῳ θετικῆς κοινωνικῆς ἀνορθώσεως. Ἄν ἔθευρεῖτο κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τούτου ἀναγκαστικὰ προφορικὴ εἰσήγησις εἰς τὴν ὡς ἄνω ὑποδεικνυομένην σύσκεψιν εὐχαρίστως δηλῶ εἶμαι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΕΚ ὅπως τὴν ἀναλάβῃ.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Ε. Αμύλιας
 Ἐμύλιας Ε. Ἀλιβιζῆτος